

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT

DEN HAAG (Schev.) - VAN STOLKWEG 29 - TELEFOON 55.23.50 GIRO 41.22.35
Telefoon No. Afd. Bedrijfseconomisch Onderzoek Landbouw 55.74.13

DE UITGANGSPUNTEN VOOR DE KOSTPRIJSBEREKENINGEN 1953 EN EERST- VOLGENDE JAREN

L 20
23 A

Een juiste kostprijsberekening voor het prijsbeleid is een kostprijsberekening, die zo goed mogelijk is afgestemd op de doeleinden van het prijsbeleid. Veranderingen in de doeleinden van het prijsbeleid zullen dan ook veelal wijzigingen in de kostprijsberekeningen vereisen, of anders het gevaar doen ontstaan, dat de niet-aangepaste opzet van de kostprijsberekeningen tot misleidende resultaten voert.

Dat - overigens goede - kostprijsberekeningen niet in overeenstemming zijn met de doeleinden van het prijsbeleid, kan zijn oorzaak vinden in tweeërlei factoren. Enerzijds kan het prijsniveau der kostenbestanddelen anders zijn gekozen dan met het oog op het prijsbeleid nodig is. Anderzijds kan de oorzaak gelegen zijn in de fysieke hoeveelheden der kostenelementen.

In het eerste geval kan de overeenstemming op vrij eenvoudige wijze worden bereikt, door aanvullende berekeningen op te stellen uitgaande van het beoogde prijsniveau. Hiermede is veelal niet veel tijd gemoeid.

In het tweede geval is overeenstemming slechts te bereiken als het documentatiemateriaal, dat ons ter beschikking staat, voldoende ruim is om daaruit ook de fysieke hoeveelheden der kostenelementen af te leiden voor de verhoudingen waarop men het prijsbeleid wil baseren. De huidige documentatie is echter beperkt en geheel gericht op hetgeen zich voordoet onder de gemiddelde productie-omstandigheden van de landbouwbedrijven in de verschillende landbouwgebieden in Nederland, bij een vakbekwame bedrijfsuitoefening. Zou het prijsbeleid berekeningen vergen welke zijn gebaseerd op andere omstandigheden, dan kan hieraan pas na verloop van meerdere jaren worden voldaan, daar hiervoor eerst een geheel nieuwe documentatie zou moeten worden opgebouwd.

Uit het bovenstaande volgt, dat het noodzakelijk is, het kostprijsonderzoek tijdig en in alle onderdelen voldoende nauwkeurig te kunnen instellen op de doeleinden van het prijsbeleid. Het komt ons daarom nuttig voor, dat duidelijk wordt vastgelegd, welke de uitgangspunten voor de verdere kostprijsberekeningen zullen zijn.

De onderstaand volgende formulering van deze punten is in overeenstemming gebracht met de doeleinden van het prijsbeleid, na besprekingen met de Heren B. Heringa, als vertegenwoordiger van de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en A.R. van Nes,

vertegenwoordiger van de Stichting voor de Landbouw.

Gedurende de oorlog en de eerste na-oorlogse jaren, toen voor nagenoeg alle producten vaste prijzen golden, waren de doeleinden van de prijspolitiek, voor zover deze de kostprijsberekening aangaan, eenvoudig en duidelijk. Het prijsbeleid was nl. gericht op het zodanig bepalen van de prijzen dat;

1. onder de gemiddelde productie-omstandigheden van de landbouwbedrijven in de verschillende landbouwgebieden in Nederland;
2. bij een vakbekwame bedrijfsuitoefening;
goed gemaakt zouden worden de volgende posten:
3. een pacht, zoals die door de Grondkamers werd toegestaan;
4. een beloning van alle noodzakelijke handenarbeid tegen de loonnormen van de C.A.O.'s;
5. alle andere kosten op basis van de vervangingswaarde tegen de officieel toegestane prijzen,
6. een toeslag van 20% op de gemiddelde kale kostprijs voor ondernemersbeloning.

Langzamerhand hebben na de oorlog zulke grote veranderingen in het prijsbeleid plaats gevonden, dat het nodig is de uitgangspunten voor de verdere kostprijsberekeningen op enkele punten te herzien. Onderstaand wordt voor elk der bovengenoemde punten aangegeven, op welke basis de verdere kostprijsberekeningen zullen worden opgesteld.

ad 1. Evenals tot dusver het geval was, zal worden uitgegaan van de gemiddelde productie-omstandigheden in de verschillende landbouwgebieden, hoewel de keuze van de bedrijven, die als grondslag dienen voor de kostprijsberekeningen, zal worden herzien. - In enkele gebieden is een vernieuwing en verbetering van de keuze reeds uitgevoerd; in de andere gebieden zal dit het geval zijn vóór het boekjaar 1956/57 begint -.

Mede met het oog op het te voeren pachtbeleid zal studie worden gemaakt van enkele speciaal daartoe te kiezen groepen "marginale" bedrijven. De uitkomsten van deze bedrijven zullen echter niet in de kostprijsrapporten worden verwerkt.

ad 2. Ook voor de verdere kostprijsberekeningen zal worden uitgegaan van vakbekwame bedrijfsuitoefening.

ad 3. In beginsel zal in de kostprijsberekeningen voor een bepaald gebied als pachtbedrag worden opgenomen het bedrag dat door de pachters zal moeten worden betaald voor het oogstjaar waarvoor de kostprijsberekening wordt opgesteld.

Deze oplossing wordt gevolgd, omdat vooralsnog wordt aangenomen dat de pacht welke hierbij voor de gebieden met de ongunstigste productie-omstandigheden in de kostprijsberekeningen zal worden opgenomen, niet hoger zal zijn dan minimaal noodzakelijk is voor:

- a. de kosten voor de instandhouding van het verpachte, die voor rekening van de verpachter komen,
- b. een minimum netto-inkomen voor de verpachter,
- c. een minimum ondernemersloon voor de pachter,

ad 4. Ook in het vervolg zal alle noodzakelijke handenarbeid in de kostprijsberekeningen worden gewaardeerd tegen de loonnormen van de C.A.O.'s.

ad 5. Hier gaat het met name om de waardering als kostenelement van in het landbouwbedrijf voortgebrachte producten:

1) zaaizaad/pootgoed	- van eigen bedrijf,
2) idem	- aangekocht,
3) marktbaar veevoeder	- van eigen bedrijf,
4) idem	- aangekocht,
5) niet marktbaar gewassen,	
6) bijproducten, zoals stro, bietenloof en stalmest,	
7) omzet en aanwas rundvee,	

In de periode van de vaste prijzen deden zich op dit terrein geen moeilijkheden voor. Ten tijde van de vaste prijzen werd door waardering van deze productiemiddelen tegen deze vaste prijzen het bovenomschreven doel van het prijzenbeleid volledig bereikt. Nu het systeem der vaste prijzen verlaten is, doet zich echter de vraag voor: tegen welke prijs waarderen?

In beginsel zijn er vier mogelijkheden nl.:

- a. elimineren aan kosten- en opbrengstenzijde,
- b. waarderen tegen kale kostprijs,
- c. waarderen tegen marktprijs,
- d. waarderen tegen minimum-richtprijs of kostprijs + loon voor bedrijfsloiding, bij het ontbreken van marktprijs of gegarandeerde prijs.

De onder a en b genoemde mogelijkheden zullen niet worden toegepast, daar zij te grote bezwaren hebben.

- a. Uit eigen bedrijf afkomstige productiemiddelen zowel aan de kosten- als aan de opbrengstenkant buiten beschouwing laten, kan alleen worden toegepast, indien deze producten weer in dezelfde tak als productiemiddel dienst doen.

Ook bij de gevallen waar een product in dezelfde tak weer als productiemiddel gebruikt wordt, levert de eliminatiemethode echter moeilijkheden op. De kostprijs van bijv. melk zal immers lager uitvallen als de voor opfok van kalveren gebruikte melk niet wordt opgenomen onder kosten en opbrengsten, dan in het geval waarin dit wel wordt gedaan en voor deze melk tevens ondernemersloon is berekend. Dat de grondslag voor het berekenen van de winst door het elimineren wordt verkleind, zou afbreuk doen aan de klaarheid en de hanteerbaarheid van de kostprijsberekeningen en daardoor ongetwijfeld misverstanden in de hand werken.

- b. Dit is eveneens het geval wanneer de waardering plaats vindt tegen gemiddelde kale kostprijs in het betreffende gebied of type-bedrijf. Zeer sterk spreekt dit voor een gemengd bedrijf met 20 ha cultuurgrond, waarbij de opbrengst van 5 ha akkerbouwproducten geheel aan het rundvee en de varkens wordt gevoerd. Dit bedrijf houdt in werkelijkheid slechts 15 ha over, waarvoor de berekende winst per ha effectief is. Voor een bedrijf met 20 ha grasland of 20 ha akkerbouwgewassen voor de markt geldt deze reductie van het winstdragend oppervlak evenwel niet.

Bovendien zou bij deze methode de kostprijs van varkensvlees in het ene gebied hoog en in een ander gebied laag uitvallen, door hoge kostprijzen van rogge of aardappelen in het ene gebied en lage in het andere.

Ook op deze wijze zouden de kostprijzen licht een misleidend karakter krijgen, terwijl een goede toepassing voor het prijsbeleid moeilijk zou zijn.

o. en d. Voor de individuele boer is de waardering tegen marktprijzen voor een kostprijs- of rentabiliteitsberekening ongetwijfeld de juiste. Deze is voor hem de maatstaf bij de keuze tussen verkoop van een bepaald product of verder gebruik in eigen bedrijf.

Het gebruik van deze waarderingsmaatstaf in het prijsbeleid - hoewel merendeels juist - kan evenwel bezwaren opleveren. Dit heeft zich in het verleden reeds voorgedaan bij de voedergewassen, toen op de vrije markt voor binnenlandse voedergranen een veel hogere prijs gold dan voor het gerantsoeneerde geïmporteerde veevoeder. Voor het prijsbeleid vond toen de waardering van binnenlands veevoer en van zaaizaad van voedergranen - in beide gevallen ook dat uit eigen bedrijf - plaats op basis van de afgifteprijzen van het geïmporteerde veevoeder. Hierdoor werd geen voet gegeven aan de optrekkende werking op de kostprijzen van vlees en melk en via deze weer op de prijzen van de vrije granen. Een dergelijke optrekkende werking op de kostprijs kan ook uitgaan van een hoge melkprijs.

Het vraagstuk ligt verschillend voor het geval het als productie-middel gebruikte product uit hetzelfde onderdeel stamt - zoals b.v. met melk voor kalveren het geval is - of indien het uit een andere productietak afkomstig is - zoals het geval bij b.v. granen voor vervoeding aan varkens en rundvee-. Bij gebruik van het product in dezelfde tak, lijkt voor het prijsbeleid eliminering van extra winst boven een zeker ondernemersloon, dat in het prijsbeleid beoogd wordt te verwezenlijken, in de rede te liggen. Voor melk zou men b.v. kunnen uitgaan van de gegarandeerde gemiddelde prijs of de kostprijs inclusief een minimum bedrag voor ondernemersloon.

Minder eenvoudig ligt het vraagstuk evenwel voor producten uit de akkerbouwsector van het bedrijf afkomstig, die in de veehouderij worden gebruikt. Tenminste twee opvattingen, welke uitvoerbaar zijn, lijken hier mogelijk.

1e. In het prijsbeleid wordt slechts een zekere garantie gegeven voor de prijzen van de bodemproducten, zowel rechtstreeks in de prijzen van deze producten zelf als ook indirect in de prijzen van de veredelde producten.

2e. In het prijsbeleid voor de veehouderijproducten wordt de zogenaamde veredelingsmarge zelf tot op bepaalde hoogte beschermd.

Bij het prijsbeleid zal met beide mogelijkheden rekening moeten worden gehouden. Dit heeft met name consequenties voor de kostprijsberekening van varkensvlees en eieren. Om de

situatie t.a.v. beide standpunten te kunnen beoordelen, zullen voor beide producten in het vervolg twee berekeningen worden gemaakt nl. waardering voedergranen tegen marktprijzen enerzijds en tegen minimum-richtprijzen anderzijds. Hierbij wordt onder minimum-richtprijzen verstaan de prijzen waarop het beleid wordt afgestemd.

Voor zover producten uit eigen bedrijf moeten worden gewaardeerd, waarvoor door het ontbreken hiervan geen marktprijzen of minimum-richtprijzen kunnen worden aangehouden, zal als waarderingsmaatstaf worden gebruikt de kostprijs inclusief beloning voor bedrijfsleiding.

Ingevolge de in het bovenstaande gegeven overwegingen, zullen de onder 1) t/m 8) genoemde producten in de verdere kostprijsberekeningen als volgt worden gewaardeerd:

- 1).- zaaizaad van granen van eigen bedrijf zal worden gewaardeerd tegen de desbetreffende minimum-richtprijzen (voedergranen) of vaste prijzen (tarwe), verhoogd met een toeslag voor schoning, uitval en eventuele bewaring.

In de berekeningen voor oogst 1953 zal worden uitgegaan van de volgende telersprijzen per 100 kg: gerst f.22,-, haver f.20,50, rogge f.21,-, tarwe f.26,-.

- pootgoed (aardappelen) van eigen bedrijf zal worden gewaardeerd tegen de Stopa - bodemprijs voor C-kwaliteit, verhoogd met een opslag voor bewaring. In gebieden waar het gebruik van C-pootgoed verboden is (o.a. in de N.O.P. is dit het geval) zal echter worden uitgegaan van de prijzen voor B-kwaliteit.
- zaaizaad van andere gewassen (o.a. erwten en bonen) van eigen bedrijf zal worden gewaardeerd tegen marktprijs af-bedrijf.

- 2).- zaaizaad/pootgoed, verkregen door aankoop zal worden gewaardeerd tegen marktprijs.

- 3).- marktbaar producten van eigen bedrijf zullen worden gewaardeerd tegen marktprijs af-bedrijf. In de kostprijsrapporten voor varkensvlees en eieren zal het voedergraan uit eigen bedrijf echter in een tweede berekening worden gewaardeerd tegen de minimum-richtprijs. In het kostprijsrapport voor melk zal deze tweede berekening niet worden gegeven, doordat de voedergranen hier van minder betekenis zijn.

- melk gebruikt voor opfok van kalveren zal worden gewaardeerd tegen de kostprijs (incl. beloning voor bedrijfsleiding) van de groep bedrijven waarop de berekening betrekking heeft.

- 4).- marktbaar veevoer verkregen door aankoop (incl. stro, voederbieten, bietenblad, pulp enz.) zal worden gewaardeerd tegen marktprijs.
- ondermelk en aanverwante producten zullen worden gewaardeerd tegen de grondprijs voor melk zoals is vastgesteld voor de kostprijsberekening voor melk.
 - aangekochte voedergranen zullen evenwel in de kostprijsrapporten voor varkensvlees en eieren in een tweede berekening worden gewaardeerd tegen de minimum-richtprijzen verhoogd met de gebruikelijke handelsmarges.
 - de prijzen van mengvoerders zullen worden berekend op basis van de meest gangbare samenstelling.
- 5).- niet marktbaar veevoeder zal op akkerbouwbedrijven worden gewaardeerd tegen de kostprijs (incl. beloning voor bedrijfsleiding) van de groep bedrijven waarop de berekening betrekking heeft.
- 6).- bijproducten zoals stro, bietenloof en -koppen en stalmest zullen bij het berekenen van de kostprijs van het hoofdproduct worden gewaardeerd tegen genormaliseerde marktprijzen af-bedrijf. Voor stro en bietenloof en -koppen zullen de genormaliseerde prijzen per gebied worden gesteld op de gemiddelde marktprijzen van de drie laatstbekende oogstjaren. Dit echter voor bietenloof en -koppen slechts voor zover dit bijproduct normaliter geheel als veevoer wordt gebruikt of afgezet. In gebieden waar dit niet het geval is zal de waardering voor de kostprijsberekening worden afgeleid uit de bemestingswaarde en de prijzen van kunstmest. De waardering van stalmest (voor gemengde en akkerbouwbedrijven) zal worden afgeleid uit de bemestingswaarde en de prijzen van kunstmest.
- 7).- in de kostprijsberekeningen voor melk zal de post omzet en aanwas rundvee zoveel mogelijk worden afgestemd op de marktprijzen van de verschillende categorieën rundvee in de desbetreffende gebieden.

ad 6. De kostprijsberekeningen zullen in het vervolg steeds worden opgesteld met inbegrip van de post beloning voor bedrijfsleiding. Deze post is nader toegelicht in de bijlage van deze nota, op basis waarvan de normen zijn vastgesteld. Voor een bepaald product zal in alle gebieden - en voor alle grootteklassen en bedrijfstypen - per ha of per dier een gelijk bedrag worden aangehouden als beloning voor bedrijfsleiding.

Voor oogstjaar 1953 wordt deze post voor de verschillende producten gesteld op de onderstaande bedragen, welke voor latere oogstjaren op en neer zullen gaan met de wijzigingen van het basis-uurloon.

Marktbare gewassen akkerbouwbedrijven en gemengde bedrijven.

beloning voor bedrijfsleiding 1953

Granen	f. 65,- per ha
Erwten	f. 70,- per ha
Koolzaad c.a.	f. 65,- per ha
Bietenzaad/steklingen	f. 135,- per ha
Vlas gerepeld	f. 100,- per ha
Vlas ongerepeld en te velde verkocht	f. 70,- per ha
Aardappelen	f. 110,- per ha
Suikerbieten	f. 100,- per ha

Niet marktbaar gewassen akkerbouwbedrijven

Grasland	f. 35,- per ha
Rode klaver	f. 45,- per ha
Witte klaver	f. 35,- per ha
Voederbieten	f. 100,- per ha

Verhouding alle bedrijven

Rundvee (1e deel	f. 25,- per ha grasland en voedergewassen
(2e deel	f. 20,- per melkkoe per jaar
Varkens ¹⁾ (90 kg/stuk)	f. 65,- per 10 varkens
Varkens ¹⁾ (140 kg/stuk)	f. 100,- per 10 varkens
Kippen ¹⁾	f. 100,- per 100 leghennen per jaar
Schapen ¹⁾	f. 35,- per 10 schapen ouder dan 3 maanden per jaar

1) In de vermelde bedragen is begrepen de beloning voor bedrijfsleiding voor de opfok van jonge dieren.

Om zoveel mogelijk te voorkomen dat de kostprijsrapporten op verkeerde wijze worden geïnterpreteerd, zal voortaan in de kostprijsrapporten steeds worden aangegeven - zulks in overeenstemming met hetgeen in deze nota is vermeld - welke uitgangspunten aan een rapport ten grondslag liggen.

Aangaande het melkrapport is nog overeengekomen dat in het vervolg de herleiding van de kostprijs van de melk tot die voor melk met een standaard/vetgehalte zal worden uitgevoerd op basis van een grondprijs en niet meer op basis van alleen het vetgehalte. Voor de periode November '53/November '54 zal de grondprijs worden gesteld op 5,5 cent per kg melk.

Teneinde verdere misvattingen te ontgaan zal in het vervolg uitsluitend worden gesproken over "de kostprijs", daarmee bedoelende de kostprijs waarin is opgenomen de beloning van de boer voor bedrijfsleiding. De tot nu toe in omloop zijnde termen "kale kostprijs" en "integrale kostprijs" komen te vervallen.

's Gravenhage, 18 September 1953

De Directeur,

J. Horring

(Dr J. Horring)

DE BELONING VOOR BEDRIJFSLEIDING

Bij de berekening van de kostprijzen hebben wij tot nu toe steeds de post ondernemersloon buiten beschouwing gelaten bij gebrek aan goede richtlijnen. Het ontbreken van deze post was niet zo'n groot bezwaar, daar deze steeds gemakkelijk bij de kale kostprijs kan worden opgeteld. Het zou echter ongetwijfeld een verbetering zijn, indien de kostprijsberekening zou worden aangevuld met deze ontbrekende post.

Voor al in verband met de waardering van de in eigen bedrijf voortgebrachte producten zou het ook in een vroeger stadium van de kostprijsberekening gemakkelijk zijn, indien een concrete richtlijn voor de berekening van het ondernemersloon voorhanden zou zijn. Het is ons bekend, dat momenteel over deze kwestie overleg gaande is tussen de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en de Stichting voor de Landbouw.

Uit een nota van de Stichting voor de Landbouw is ons gebleken, dat aan de gedachten over dit onderwerp reeds concreet vorm is gegeven. Daar wij ook op dit punt klaarheid en eenvoud van de kostprijsberekeningen belangrijk achten, menen wij goed te doen hier enkele opmerkingen naar voren te brengen, naar aanleiding van de inhoud van de zojuist bedoelde nota. Terloops zij aangestipt, dat o.i. de term "beloning voor bedrijfsleiding" scherper aangeeft wat in de genoemde nota wordt behandeld dan de daarin gebruikte term "ondernemersloon". Deze laatste term kan gemakkelijk tot misverstand aanleiding geven.

Bedrijfs grootte

In de nota wordt ten aanzien van de akkerbouwbedrijven een beloning voor bedrijfsleiding voorgesteld, die per bedrijf sterker toeneemt dan met de bedrijfsoppervlakte overeenkomt. Het wil ons voorkomen, dat het niet goed te verdedigen is deze beloning voor een bijkomende oppervlakte per ha op een groter bedrag te stellen dan per ha bij de uitgangsoppervlakte het geval is.

Splitsing handenarbeid en bedrijfsleidingswerkzaamheden

Vervolgens zijn wij van mening, dat de in de nota aangegeven splitsing tussen de beloning voor handenarbeid en die voor bedrijfsleiding niet juist is. Voor akkerbouwbedrijven is deze splitsing gebaseerd op de uren voor de handenarbeid welke de boer per jaar in zijn bedrijf verricht en op het totaal van 2600 uren per jaar voor handenarbeid + bedrijfsleiding. Het aantal uren dat een boer

gemiddeld handenarbeid kan verrichten is moeilijk exact vast te stellen. Een beslissing op dit punt zal een arbitrair karakter dragen. Men zal o.i. echter beter kunnen uitgaan van de veronderstelling dat een boer op een akkerbouwbedrijf van 20 ha gemiddeld maar 85% van de in de nota genoemde tijd voor handenarbeid beschikbaar heeft. Dit met het oog op allerlei bedrijfsleiderswerkzaamheden, waarbij de boer niet tevens handenarbeid kan verrichten. Anderzijds kan ook voor weidebedrijven en gemengde bedrijven worden gesteld, dat de uren voor bedrijfsleiding en voor handenarbeid in andere mate samengaan dan in de nota als gemiddelde is verondersteld. Zo zou men er o.i. voor een weidebedrijf beter van kunnen uitgaan, dat de boer op een weidebedrijf van 30 ha, met een veebezetting van 1,25 stuks melkvee per ha, gemiddeld voor handenarbeid nog slechts 85% van de in de nota genoemde norm van 3200 uren beschikbaar heeft.

Vergelijking akkerbouw- en weidebedrijven

In aansluiting op deze gedachtengang zou de beloning voor bedrijfsleiding voor een akkerbouwbedrijf van 20 ha o.i. gelijk gesteld moeten worden met die voor een weidebedrijf van 30 ha, in plaats van 20 ha zoals in de nota is gedaan.

Nieuw voorstel

Om de bovengenoemde bezwaren te ondervangen is door ons een voorstel uitgewerkt dat onderstaand wordt toegelicht. Daar het ons voorkomt, dat de in de nota van de Stichting voor de Landbouw genoemde bedragen voor beloning van de bedrijfsleiding en handenarbeid in doorsnee genomen op een redelijk niveau liggen, is ook in ons voorstel van ongeveer het zelfde niveau uitgegaan.

1. Akkerbouwbedrijven

Uitgangspunten: een bedrijf van 20 ha,

beloning handenarbeid + bedrijfsleiding van de boer per
jaar f.3.940,- (gelijk aan nota Stichting voor de Landbouw),
handenarbeid boer 2200 uren per jaar (ca 85% van 2600),
beloning handenarbeid f.1,10 per uur (gelijk aan nota),

Hieruit volgt: beloning handenarbeid boer per jaar f.2.420,- beloning
van de boer voor bedrijfsleiding

per bedrijf en per jaar	f. 1.520,-,
idem per ha cultuurgrond	" 75,-.

Voor akkerbouwbedrijven groter dan 20 ha lijkt ons geen progressie nodig van de beloning voor bedrijfsleiding, uitgedrukt per ha cultuurgrond. Dit is gebaseerd op de veronderstelling, dat de ondernemer op

een akkerbouwbedrijf van 50 ha gemiddeld gelegenheid heeft ca 900 uren handenarbeid te verrichten en daardoor een gelijke beloning voor handenarbeid + bedrijfsleiding te bereiken als in de nota wordt genoemd ($50 \times f.75,- + 900 \times f.1,10 = f.4.740,-$).

Evenmin lijkt het ons gewenst, de beloning voor bedrijfsleiding, uitgedrukt per ha cultuurgrond, te verlagen voor bedrijven welke kleiner zijn dan 20 ha.

Wel zal er bij de kostprijsberekeningen op moeten worden gelet, dat de boer van de totale werktijd van 2600 uren op akkerbouwbedrijven tot 15 ha ca 10% moet besteden aan bedrijfsleiding zonder daarbij tevens handenarbeid te kunnen verrichten. Naarmate de bedrijven groter worden, neemt dit percentage toe; het is - geleidelijk opklimmend - voor bedrijven van 20 ha te stellen op ca 15% en voor bedrijven van 50 ha op ca 65%. Voor zover de boer geen handenarbeid verricht in overwerk, resteert hem dus voor handenarbeid op bedrijven tot 15 ha maximaal ca 2350, bij 20 ha ca 2200 en bij 50 ha ca 900 uren per jaar.

Evenals in de nota van de Stichting voor de Landbouw is voorgesteld, zou de beloning voor bedrijfsleiding voor akkerbouwbedrijven aan de verschillende producten moeten worden toegerekend op basis van de bruto-kosten van deze producten per bedrijf.

Aan de hand van de gegevens der type-bedrijven, vermeld in de rapporten 163/166 werd per type-bedrijf onderstaande verdeling van de beloning voor bedrijfsleiding per gewas verkregen, uitgaande van een gemiddelde bedrijfsleidersbeloning van f.75,- voor de oppervlakte marktbaar gewassen en niet-marktbaar gewassen t.b.v. paarden.

Verdeling van de gemiddelde beloning voor bedrijfsleiding (f.75,-) per ha marktbaar gewassen + niet-marktbaar gewassen t.b.v. paarden, op basis van de bruto-kosten per gewas.

Marktbaar (gld per ha)	N.Bouwstreek	Oldambt	Z.W.Zeeklei	Veenkol.	Norm
Granen	61,-	70,-	55,-	62,-	65
Erwten	68,-	84,-	68,-	-	70
Koolzaad e.a.	63,-	72,-	65,-	67,-	65
Bietenzaad/steklingen	123,-	154,-	-	-	135
Vlas(gerepeld)	100,-	-	-	-	100
Vlas(ongerepeld,incl. te velde verkocht)	75,-	-	65,-	-	70
Aardappelen	121,-	-	117,-	104,-	110
Suikerbieten	98,-	122,-	96,-	112,-	100
<u>Niet-marktbaar(gld per ha)</u>					
Grasland	36,-	33,-	24,-	45,-	35
Rode klaver (gehooïd)	48,-	53,-	43,-	-)	
Rode klaver (groen)	-	17,-	-	-)	45
Witte klaver (weide)	31,-	-	-	-	35
Voederbieten	93,-	115,-	90,-	108,-	100

In de laatste kolom is per gewas aangegeven het bedrag dat landelijk als norm wordt voorgesteld voor de akkerbouwsector van alle bedrijfs-typen.

2. Weidebedrijven

Uitgangspunten: een bedrijf van 30 ha, zonder varkens en schapen, melkveebezetting, 1,25 stuks per ha, handenarbeid boer ca 2700 uren (85% van 3200) beloning van de boer voor bedrijfsleiding per bedrijf f. 1.520,- per jaar (gelijk aan het akkerbouwbedrijf van 20 ha).

Hieruit volgt, bij toerekening aan land en vee op basis 50 : 50 (gelijk aan nota), als beloning voor bedrijfsleiding:
f. 25,- per ha cultuurgrond (grasland en eventuele voedergewassen) + f. 20,- per melkkoe
(nl. resp. $\frac{f. 1.520,-}{2 \times 30} + \frac{f. 1.520,-}{2 \times 37,5}$)

Voor weidebedrijven groter of kleiner dan 30 ha zouden o.i. dezelfde normen als beloning voor bedrijfsleiding aangehouden moeten worden als in het bovenstaand voorbeeld zijn afgeleid, nl. f. 25,- per ha cultuurgrond + f. 20,- per melkkoe.

Bij de kostprijsberekeningen zal er op moeten worden gelet dat op een bedrijf van 30 ha ca 15 % van de totale werktijd van 3200 uren nodig is voor bedrijfsleiding. Voor bedrijven tot 20 ha kan dit percentage worden gesteld op ca 10%, tussen 20 en 30 ha opklimmend van 10 tot 15% en tussen 30 tot 40 ha van 15 tot 25%. Voor zover de boer geen handenarbeid verricht in overwerk, resteert hem dus op bedrijven tot 20 ha maximaal ca 2900, bij 30 ha ca 2700 en bij 40 ha ca 2400 uren per jaar voor handenarbeid.

Voor gebieden waar de schapenhouderij van betekenis is, moet de beloning voor bedrijfsleiding tevens op dit bedrijfssonderdeel betrekking hebben. De norm schapen kan worden afgeleid uit de norm per koe. In weidegebieden wordt nl. aangenomen dat men 6 schapen kan houden (ouder dan 3 maanden) op de oppervlakte grasland welke voor 1 melkkoe nodig is. Hieruit volgt (afgerond): beloning voor bedrijfsleiding per 10 schapen (3 maanden en ouder) : f. 35,- per jaar.

3. Gemengde bedrijven

Uitgangspunten: beloning voor de boer voor bedrijfsleiding per bedrijf te stellen op de som van hetgeen resp. aan de sectoren marktbaar gewassen, rundvee, varkens en kippen moet worden toegekend.

Beloning voor bedrijfsleiding in de sector marktbaar gewassen: gelijk stellen aan hetgeen voor overeenkomstige gewassen van akkerbouwbedrijven wordt toegekend,

idem voor de sector

rundvee : gelijk stellen aan hetgeen voor weidebedrijven wordt toegekend per ha cultuurgrond en per melkkoe (voor gemengde bedrijven echter niet het aantal ha cultuurgrond, doch slechts de oppervlakte grasland en voeder- gewassen in rekening te brengen naast de melkvee- bezetting).

idem voor de sector

varkens : af te leiden uit de norm voor de rundveehouderij, zoals in de nota van de Stichting voor de Landbouw is gedaan, t.w.:

per 10 baconvarkens (90 kg/stuk)	<u>f. 65,-</u>
per 10 slagersvarkens (140 kg/stuk)	<u>f.100,-</u>

idem voor de sector

kippen : af te leiden uit de rundveehouderij, evenals in de nota is gedaan:

per 100 leghennen	<u>f.100,-</u>
-------------------	----------------

Voorbeelden

Op basis van hetgeen voor akkerbouw-, weide- en gemengde bedrijven is voorgesteld volgen onderstaand nog de resultaten van enkele reken- voorbeelden. Voor de verschillende bedrijven welke in de laatstbekende kostprijsrapporten worden behandeld is de beloning voor bedrijfsleiding per bedrijf berekend.

Akkerbouwbedrijven

Beloning voor bedrijfsleiding voor akkerbouw zonder veehouderij (gld.per bedrijf)

	N.Bouwstreek	Oldambt	Z.W.Zeeklei	Veenkol.
a.volgens landelijke norm per gewas	f.2.686,-	f.3.089,-	f.2.690,-	f.1.615,-
b.volgens gemiddelde norm per ha akkerbouw(f.75,-/ha)	f.2.533,-	f.3.359,-	f.2.533,-	f.1.490,-
Verschil (a - b)	+f. 153,-	-f. 270,-	+f. 157,-	+f. 125,-

Weidebedrijven

Gebied	Beloning voor bedrijfsleiding (gld per bedrijf)							
	Friesland		Noordholland			Utrecht	Zuidholland	
	I	II	I	II	III		I	II
Opp.cultuurgrond	20,7	20,5	16,4	15,6	15,6	17,7	17,0	16,7
Voedergew.+ veehoudrij	985,-	959,-	787,-	758,-	833,-	885,-	935,-	888,-
Schape	18,-	13,-	45,-	29,-	22,-	13,-	13,-	7,-
Varkens		60,-		120,-		150,-	180,-	700,-
Totaal (afgerond)	f.1060,-	f.1030,-	f.950,-	f.910,-	f.975,-	f.1050,-	f.1130,-	f.1600,-

1) exclusief kaasmakerij.

Gemengde bedrijven

Gebied	Friesland	Drente	Overijssel	Gelderland	N.Brabant	
					I	II
Bedrijfsagrootte	10 ha	13 ha	10 ha	8 ha	8 ha	13 ha
Beloning voor bedrijfsleiding voor de sector marktbaar gewassen (gld per bedrijf)						
a. volgens landelijke norm per gewas	71,-	467,-	229,-	229,-	273,-	410,-
b. volgens gemiddelde norm per ha (f.75,-)	64,-	428,-	218,-	233,-	274,-	416,-
Verschil (a-b)	+ 7,-	+ 39,-	+ 11,-	- 4,-	- 1,-	- 6,-
Beloning voor bedrijfsleiding (gld per bedrijf)						
Akkerbouw(marktbaar)	71,-	467,-	229,-	229,-	273,-	410,-
Veehouderij:						
Grasl.+voedergew.(incl.1/3 nagewassen)	233,-	196,-	188,-	136,-	122,-	206,-
Melkkoeien	232,-	166,-	182,-	142,-	112,-	172,-
Varkens	105,-	70,-	185,-	310,-	231,-	188,-
Pluimvee	-	25,-	110,-	155,-	90,-	100,-
Totaal bedrijfsleiding	f.641,-	f.924,-	f.894,-	f.972,-	f.828,-	f.1076,-

Deze voorbeelden geven aan dat de toegepaste normen praktisch dezelfde uitkomst opleveren, als de werkwijze welke in de nota van de Stichting voor de Landbouw is toegepast. Gezien de beperkte betekenis van de verschillen en de vereenvoudigde berekeningswijze, komt het ons voor dat de door ons voorgestelde normen de voorkeur verdienen.